

JAROSŁAW BUBIŁO

ZDOLNOŚĆ SĄDOWA ODDZIAŁU SPÓŁKI HANDLOWEJ
– ANALIZA WYBRANYCH ZAGADNIEŃ
NA PODSTAWIE ORZECZNICTWA SĄDU NAJWYŻSZEGO

1. ZDOLNOŚĆ SĄDOWA JAKO PRZESŁANKA PROCESOWA

Jedną z tzw. bezwzględnych przesłanek procesowych, tj. okoliczności warunkujących merytoryczne rozpoznanie powództwa, jest zdolność sądowa, a więc cecha (kwalifikacja prawna) podmiotu do tego, aby występować w postępowaniu cywilnym jako strona¹. Zgodnie z przepisem art. 64 kodeksu postępowania cywilnego², zdolność sądową posiadają osoby fizyczne, osoby prawne oraz organizacje społeczne dopuszczone do działania na podstawie obowiązujących przepisów, choćby nie posiadały osobowości prawnej³. Ponieważ każdy

Dr JAROSŁAW BUBIŁO – adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 80, 22-600 Tomaszów Lubelski.

¹ P. K a c z m a r e k, *Zdolność sądowa jako problem teorii prawa*, Kraków 2006, s. 40; t e n ż e, *Wokół rozumienia zdolności sądowej w procedurze cywilnej*, „Acta Universitatis Wratislaviensis” (AUW), No 2545, s. 108; t e n ż e, *Z rozważań nad istotą sporu o rozumienie znaczenia zdolności sądowej w nauce prawa procesowego cywilnego*, AUW, No 2664, PPIA LVIII, Wrocław 2004; W. B r o n i e w i c z, *Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym*, „Nowe Prawo” 1966, nr 5, s. 579; M. S a w c z u k, *Zdolność sądowa według kodeksu postępowania cywilnego*, „Nowe Prawo” 1969, nr 11-12, s. 1686 n.; A. H a r l a, *Zdolność sądowa w świetle obowiązujących przepisów prawnych*, „Studia Prawnicze” 1986, nr 3-4, s. 307; M. J ę d r z e j e w s k a, *Problemy wynikające z regulacji zdolności sądowej w kodeksie postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 10, s. 45.

² *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego* (Dz. U. 1964 r., nr 43, poz. 296, ze zm.), określana w dalszej części jako k.p.c.

³ Wymóg posiadania zdolności sądowej dotyczy nie tylko strony procesu, ale także każdego uczestnika postępowania cywilnego (m.in. interwenienta ubocznego, uczestnika

podmiot posiadający zdolność prawną posiada również przymiot zdolności sądowej⁴, uznać należy, że zgodnie z założeniami prawa cywilnego materialnego, zdolność sądowa jest procesowym atrybutem zdolności prawnej⁵.

2. DEFINICJA ODDZIAŁU SPÓŁKI HANDLOWEJ I OKREŚLENIE CHARAKTERU PRAWNEGO ODDZIAŁU JAKO PODSTAWY TEJ DEFINICJI

Obecnie, stosownie do postanowień art. 5 pkt. 4 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁶ i zawartej tam definicji legalnej, oddział oznacza wyodrębnioną i samodzielną organizacyjnie część działalności gospodarczej⁷, wykonywaną przez przedsiębiorcę poza siedzibą przedsiębiorcy⁸ lub głównym miejscem wykonywania działalności⁹. Tak

postępowania nieprocesowego, a także podmiotów postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego).

⁴ S. T e l e n g a, *Komentarz do art. 64 kodeksu postępowania cywilnego*, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz*, red. A. Jakubecki, J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, Kraków: Zakamycze 2005, s. 155.

⁵ H. M a d r z a k, *Zdolność prawna, a zdolność sądowa, (uwagi wokół upodmiotowienia niektórych struktur organizacyjnych w prawie cywilnym i procesowym)*, w: *II Kongres Notariuszy. Referaty i opracowania*, red. R. Szytka, Poznań-Kłuczbork 1999, s. 176; P. K a c z - m a r e k, *Zdolność sądowa a zdolność prawna, – analiza zagadnienia*, w: *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Kompetencja ze stanowiska teorii i filozofii prawa*, red. W. Jedlicka, Wrocław 2004; A. K l e i n, *Zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych i inne zdolności, a klasyfikacja zdarzeń prawnych*, „*Studia Cywilistyczne*”, 13-14(1969), s. 175; por. także uchwałę Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z 26 stycznia 1996r., sygn. III CZP 111/95, OSNC 1996/5/63.

⁶ Dz. U. nr 173, poz. 1807 ze zm., zwana w dalszej części u.s.d.g. – obowiązuje od 21 sierpnia 2004 r., chociaż niektóre jej rozwiązania znalazły zastosowanie od 1 stycznia 2005 r. (art. 10 oraz art. 103-110), a inne od 1 stycznia 2007 r. (art. 16) lub od 1 października 2008 r. (art. 23-45).

⁷ Za część działalności gospodarczej w rozumieniu art. 5 pkt 4 u.s.d.g. należy uznać każdy zespół czynności odpowiadających istocie (charakterowi) wykonywanej działalności gospodarczej przez danego przedsiębiorcę. Takiego charakteru nie będzie natomiast miała możliwość realizacji czynności pośredniczących lub przygotowawczych, niestanowiących samodzielnie przedmiotu danej działalności gospodarczej.

⁸ To jest co do zasady poza miejscowością, w której siedzibę ma organ zarządzający w przypadku przedsiębiorcy będącego osobą prawną zgodnie z art. 41 kodeksu cywilnego lub poza miejscowością, w której osoba fizyczna przebywa z zamiarem stałego pobytu w przypadku przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną zgodnie z art. 25 k.c.

⁹ To znaczy miejscem, gdzie jest wykonywana największa część działalności gospodarczej zarówno w aspekcie ilościowym, wartościowym, jak i jakościowym.

sformułowana definicja pojęcia oddziału ma charakter uniwersalny¹⁰, odnosi się zarówno do jednostek przedsiębiorców krajowych, jak i zagranicznych, dzięki czemu jej zakres podmiotowy nie jest uzależniony od faktu rozwinięcia tego terminu wyłącznie w stosunku do przedsiębiorców zagranicznych (art. 85 i następane u.s.d.g.)¹¹. Fundamentalną funkcją powyższej definicji jest wyznaczenie charakteru prawnego wszelkich oddziałów, jakie przedsiębiorcy mogą tworzyć poza siedzibą główną. Takie stanowisko umożliwia także jednolite, normatywne traktowanie tego pojęcia na gruncie innych aktów prawnych, np. ustawy o rachunkowości czy też ustaw podatkowych. Pamiętać bowiem należy, iż na gruncie prawa polskiego funkcjonują odrębne definicje legalne oddziałów określonych rodzajów przedsiębiorców¹².

W obrocie funkcjonują rozwiązania kreujące wewnętrzną samodzielność oddziałów¹³. Mianowicie oddział wyodrębniony jest przede wszystkim w płaszczyźnie organizacyjnej¹⁴, służąc przedsiębiorcy do prowadzenia działalności gospodarczej poza ośrodkiem głównym bez potrzeby tworzenia prawnie wyodrębnionej, nowej osoby prawa cywilnego. Objawia się to w przyznaniu oddziałowi samodzielności w zakresie wykonywania części działalności gos-

¹⁰ D. K o s a c k a - Ł ę d z i e w i c z, B. O l s z e w s k i, *Leksykon działalności gospodarczej*, Wrocław 2007, s. 582.

¹¹ K. S t o g a, R. P o t r z e s z c z, *Działalność gospodarcza przedsiębiorców i osób zagranicznych*, Warszawa 2001, s. 58; T. S z a n c i ł o, *Formy prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce przez podmioty zagraniczne*, Warszawa 2006, s. 222; M. S z y d ł o, *Charakter prawny oddziałów przedsiębiorców zagranicznych*, „Glosa” 2004, nr 12, s. 19; J. K. S z y m a ń s k a, *Charakterystyka prawna oddziałów przedsiębiorców zagranicznych*, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny” 2002, nr 2, s. 48; J. N a p i e r ą ł a, *Przedmiot działalności spółki zagranicznej i jej oddziału*, „Przegląd Prawa Handlowego” 12(2006); M. Z d y b, *Oddziały i przedstawicielstwa podmiotów zagranicznych w Polsce. Zagadnienia prawne i podatkowe*, Warszawa 2007, s. 71; t e n ż e, *Przedstawicielstwa przedsiębiorstw zagranicznych w świetle nowej ustawy – Prawo działalności gospodarczej*, w: *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane Prof. J. Szreniawskiemu z okazji Jubileuszu 45-lecia pracy naukowej*, red. Z. Niewiadomski, J. Buczkowski i in., Przemyśl 2000, s. 727.

¹² Przykładowo oddział instytucji kredytowej, oddział banku krajowego za granicą, oddział banku zagranicznego – w kontekście definicji zamieszczonej w art. 4 ust. 1 pkt 18-20 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jednolity Dz. U. 2002 r., nr 72, poz. 665, ze zm.).

¹³ J. J a c y s z y n, J. R u d o w i c z, *Oddział spółki, tworzenie i funkcjonowanie*, Kraków 1999, s. 26; *Działalność gospodarcza. Kluczowe problemy*, red. K. Sławik, Warszawa 2007, s. 170.

¹⁴ Ponadto struktura podmiotowa o zhierarchizowanym charakterze, określana mianem oddziału, cechuje się niewątpliwie odrębnością w sensie personalnym, która przejawiać się będzie m.in. w ukształtowaniu podziału zadań i obsady stanowisk kierowniczych.

podarczej o takim charakterze, aby mógł on na zewnątrz prowadzić samoistnie czynności związane z działalnością spółki¹⁵. Ponadto przyznanie statusu oddziału wymaga wyodrębnienia ekonomicznego danej jednostki, co prowadzi z reguły do wyposażenia oddziału w stosowne środki gospodarcze, które nie stanowią jednak jego własności¹⁶. Oddział nie może zatem osiągnąć pełnej samodzielności majątkowej, co najwyżej odrębność ta ma charakter „techniczno-organizacyjny”. Niemniej oddziały przedsiębiorcy mogą dysponować własnymi rachunkami bankowymi oraz prowadzić ewidencję przepływów finansowych, odrębną od księgowości macierzystego przedsiębiorcy¹⁷. Samodzielność struktury oddziału w powyższym zakresie powoduje, że w powszechnym rozumieniu, w sferze pozaprawnej oddziały funkcjonują jako odrębne podmioty realizujące własne (tj. we własnym imieniu i na swój rachunek) cele ekonomiczne¹⁸.

2.1. PROBLEMATYKA FIRMY ODDZIAŁU SPÓŁKI HANDLOWEJ

W art. 43(6) k.c.¹⁹ nakazano, aby w firmie²⁰ oddziału osoby prawnej znalazło się określenie „oddział”²¹. Podkreślenia wymaga fakt, iż w art. 43(6) k.c.

¹⁵ W okresie międzywojennym M. Allerhand twierdził, iż oddział powinien mieć taką organizację, która umożliwiałaby osobie trzeciej dokonywanie w nim takich samych czynności, co w zakładzie głównym, oraz umożliwiałaby mu kontynuowanie samodzielnej działalności w razie zamknięcia zakładu głównego (por. także J. Namitkiewicz, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, Warszawa 1934, s. 47 n.). Zgodnie z powyższym poglądem oddział istniał tylko wówczas, gdy prowadził samoistnie czynności prawne, choćby nawet wymagało to późniejszego zatwierdzenia przez zakład główny. Ponadto oddział musiał posiadać prawo do samodzielnego występowania w obrocie handlowym jako kontrahent, z którym prowadzone były negocjacje, który przyjmował oraz rozsyłał oferty, który miał prawo zawrzeć umowę. Oddział musiał zatem legitymować się upoważnieniem do podpisywania umów handlowych. Podobnie twierdzili Z. Fenichel oraz J. Szwaja, według których nie był oddziałem np. magazyn przeznaczony jedynie na skład towarów bądź zakład, w którym towary są jedynie wytwarzane.

¹⁶ Aktywa oddziału nie stanowią nigdy własności oddziału w sensie prawnym.

¹⁷ I. Wrzesniowska-Wal, *Księgi rachunkowe w oddziałach*, „Gazeta Prawna” 1996, nr 15, s. 10; K. Pawłowicz, *Przedsiębiorca wobec Najwyższej Izby Kontroli. Studium publicznoprawne*, Warszawa 2005, s. 202.

¹⁸ A. Bartosiewicz, R. Kubacki, *Swoboda działalności gospodarczej. Komentarz*, Kraków 2004, s. 90.

¹⁹ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U., 1964 r., nr 16, poz. 93 z późn. zm., zwana w dalszej części k.c.

²⁰ Generalnie stwierdzić można, iż firma pełni dwie funkcje: identyfikacyjną i promocyjną. Zob. S. Włodzyka, *Firma*, w: *Prawo spółek*, red. S. Włodzyka, Kraków 1991, s. 204.

²¹ Z uwagi na fakt, iż firma powinna pełnić szeroko rozumianą funkcję identyfikacyjną,

ustawodawca nie mówi o oddziale przedsiębiorcy lecz o oddziale osoby prawnej, a przecież stosowne jednostki organizacyjne osoby prawnej mogą się zgodnie z ustawą i statutem tej osoby nazywać inaczej²². W obowiązującej regulacji ustawodawca wymusza zatem, aby po nazwie osoby prawnej następowało określenie oddział, nawet w sytuacji, gdy nie będzie to zgodne z ustawą (art. 35 k.c.) lub statutem osoby prawnej²³.

Ponadto w firmie oddziału osoby prawnej musi zostać wskazana miejscowość, w której znajduje się siedziba zakładu głównego²⁴. Tymczasem w firmie osoby prawnej wskazanie jej siedziby nie jest obligatoryjne²⁵.

3. ZDOLNOŚĆ SĄDOWA ODDZIAŁU SPÓŁKI HANDLOWEJ WEDŁUG NORM PRAWA CYWILNEGO

Przyznanie zdolności sądowej jednostkom organizacyjnym osoby prawnej jest trudne do pogodzenia z zasadami prawa materialnego. Mianowicie zachodzi sprzeczność z unormowaniami art. 33 k.c., według którego stronami stosunków cywilnych, powstających także w ramach prowadzonej działalności

umieszczenie w niej dodatku wskazującego na „oddział” czyni zadość wymaganiom bezpieczeństwa obrotu. Jednocześnie podkreślić należy, że obecna regulacja stanowi znaczne zawężenie w porównaniu z poprzednio obowiązującą regulacją zawartą w art. 36 § 1 k.h., która wymagała „uzupełnienia dodatkiem wskazującym związek oddziału z zakładem głównym”. J. Jacyszyn i J. Rudowicz uważali, iż mogą to być także określenia „zakład”, „punkt terenowy”, „biuro regionalne”. Z. Fenichel dodawał jeszcze „filia”, „zakład filialny”. Zob. Z. F e n i c h e l, w: T. D z i u r z y Ń s k i, Z. F e n i c h e l, M. H o n z a t k o, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Łódź 1996, s. 63. Odmienne ujmował to S. D m o w s k i, S. R u d n i c k i, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna*, Warszawa 2003, s. 153).

²² Przykładowo będzie to agencja terenowa. Por też J. S i t k o, *Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 5, s. 26.

²³ Bez wątplenia klóci się to z fundamentalną zasadą prawa firmowego, dotyczącą prawdziwości firmy. Zob. J. S z w a j a, *Firma spółki*, w: *Prawo spółek*, red. S. Włodyka, Kraków 1996, s. 201 n.; t e n ż e, *Firma w kodeksie cywilnym*, „Prawo Spółek” 2004, nr 1, s. 4; R. S k u b i s z, *Zasady prawa firmowego*, „Rejent” 1993, nr 1, s. 17.

²⁴ Jak niejednokrotnie podkreślali J. Jacyszyn i J. Rudowicz wymaga tego ochrona interesów osób trzecich. Por. też P. Z a p o r o w s k i, *Firma oddziału osoby prawnej*, „Prawo Spółek” 2004, nr 9, s. 38; A. K o ł o d z i e j, *Licencja firmy. O naturze prawa do firmy po nowelizacji kodeksu cywilnego*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, z. 1, s. 51.

²⁵ Ten element firmy osoby prawnej został wymieniony wśród elementów fakultatywnych. Por też J. F r a c k o w i a k, *Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym*, „Rejent” 2003, nr 6, s. 25.

gospodarczej, mogą być tylko podmioty prawa cywilnego. Z treści art. 33 k.c. wynika bowiem, iż osobami prawnymi są Skarb Państwa oraz jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną. Brzmienie powyższego artykułu przesądza zatem, że podmiotowość prawna jest cechą normatywną, nadawaną przez ustawodawcę, która przejawia się w tym, że akt prawny kreuje dany typ podmiotów prawa wskazując, że określonym jednostkom organizacyjnym przysługuje zdolność prawna. W konsekwencji za osoby prawne i inne podmioty prawa można uważać tylko te jednostki organizacyjne, którym przepis wyraźnie to przyznaje²⁶. Tytułem przykładu wskazać można przepisy szczególne, regulujące powstanie i działanie osobowych spółek prawa handlowego oraz przyznające tym spółkom osobowość prawną w postaci art. 8 kodeksu spółek handlowych²⁷, który stanowi, że spółka osobowa może we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywaną. Powyższą regulacją przyznano spółkom osobowym prawa handlowego zdolność prawną, a co więcej, wskazano także na przysługującą im zdolność sądową. Przepisy te nie przyznają natomiast odrębnej zdolności sądowej oddziałom spółek prawa handlowego, choćby nawet jednostki te posiadały samodzielną podmiotowość na rynku²⁸. Oddział spółki handlowej nie został nawet zdefiniowany w k.s.h. w przeciwieństwie do dawnego kodeksu handlowego, w którym znajdowały się przepisy, które regulowały jego status prawny²⁹.

Chybione jest także upatrywanie zdolności sądowej oddziału spółki w przepisie art. 43¹ k.c. Przepis ten zawiera definicję przedsiębiorcy wskazując na osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 33 k.c., prowadzące we własnym imieniu działalność gospodar-

²⁶ W. J. K a t n e r, *Prawo cywilne i handlowe w zarysie*, Kraków 2006, s. 338.

²⁷ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. nr 94, poz. 1037 z późn. zm.), zwana w dalszej części k.s.h.

²⁸ Por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 1996 r., sygn. akt II CZP 36/96 oraz uchwałę z 11 marca 1994 r., sygn. akt II CZP 21/94.

²⁹ Na marginesie powyższych rozważań zauważyć należy, iż oddziałem spółki handlowej zajmował się kodeks handlowy w sposób wysoce niedoskonały; była to bowiem regulacja niepełna i fragmentaryczna, a ponadto nie odpowiadająca w pełni wymogom obrotu prawnego i gospodarczego. Praktyka tworzenia oddziałów spółek odnosiła się tylko i wyłącznie do spółek kapitałowych, choć przepisy ówczesnego k. h. nie wykluczały możliwości powoływania oddziałów przez handlowe spółki osobowe. Te jednak z racji swojej ówczesnej minimalnej roli w obrocie prawnym i gospodarczym nie powoływały oddziałów spółek jako ogniw swojej działalności organizacyjno-prawnej.

czą lub zawodową³⁰. Ponieważ oddział spółki handlowej nie należy do podmiotów wymienionych w powyższym przepisie, nie stanowi on samodzielnej podstawy przyznania zdolności sądowej oddziałom osób prawnych. Od tej reguły nie ma wyjątku również w postępowaniu przed sądem gospodarczym, w którym jednostki organizacyjne osoby prawnej, choćby posiadały samodzielną podmiotowość na rynku, nie mogą mieć odrębnej od tej osoby zdolności sądowej³¹.

Podkreślić należy, iż zdolność sądowa oddziału spółki nie wynikała także z obowiązującego do dnia 20 marca 2007r. art. 479⁷ k.p.c.³², uchylonego przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r.³³, stosownie do którego w postępowaniu przed sądem gospodarczym zdolność sądową mieli także przedsiębiorcy będący jednostkami organizacyjnymi, nie mającymi osobowości prawnej, utworzonymi zgodnie z przepisami prawa, jeżeli ich przedmiot działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej. To niefortunne sformułowanie przysparzało istotnych trudności interpretacyjnych zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w piśmiennictwie. Początkowo judykatura przyznawała na podstawie tego przepisu zdolność sądową i procesową na gruncie odrębności proceduralnej, tj. w postępowaniu w sprawach gospodarczych, wyodrębnionym organizacyjnie, majątkowo oraz finansowo jednostkom organizacyjnym, wchodzącym w skład różnych osób prawnych, które to jednostki, nie będąc podmiotami prawa, prowadziły jednak działalność gospodarczą, jak np. zakłady przedsiębiorstwa państwowego wielozakładowego, oddziały spółdzielni, a także ówczesne jednostki organizacyjne Skarbu Państwa³⁴, m.in. zakłady budżetowe gminy³⁵ czy też rejony dróg publicznych³⁶.

³⁰ Powyższa definicja pojawiła się w k.c. dopiero w noweli z 14 lutego 2003 r. (Dz. U. nr 49, poz. 408). Identyczną definicję przedsiębiorcy w art. 5 ust. 2 zawiera ustawa z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz. U. nr 60, poz. 535 ze zm.).

³¹ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004 roku, IV CK 183/03, opubl. Legalis, a także uchwałę Sądu Najwyższego z 11 marca 1994 roku, III CZP 21/94, OSNCP 1994, nr 11, poz. 203.

³² Powyższy przepis istniał od początku wprowadzenia postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych, tj. od dnia 1 października 1989 r.

³³ Dz. U. 06.235.1699.

³⁴ *Skarb Państwa w procesie cywilnym*, w: *Z zagadnień współczesnego prawa cywilnego, Księga pamiątkowa ku czci prof. Tomasza Dybowskiego*, „Studia Iuridica” 21(1994), s. 71 n.

³⁵ P. C h m i e l n i c k i, *Zdolność sądowa jednostek samorządu terytorialnego*, ST 1999, nr 6, s. 23; por. także postanowienie SA w Łodzi z dnia 17 lipca 1992 r., I ACz 234/92, OSA 1992, nr 11, poz. 82.

³⁶ Por. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 40/91,

Mając na uwadze powyższe przyjmowano, iż jednostki organizacyjne nie będą się legitymować zdolnością sądową w sprawach niemieszczących się w zakresie prowadzonej przez nie działalności. Warto wspomnieć, iż pomimo zasadnych zastrzeżeń orzecznictwo aż do dnia 1 stycznia 2001 r.³⁷ przyznawało zdolność sądową w sprawach gospodarczych z art. 479⁷ k.p.c. nie stanowiącej elementu struktury organizacyjnej osoby prawnej spółce prawa cywilnego³⁸.

OSNC 1992, nr 2, poz. 17 oraz uchwałę SN z 3 września 1993 r., III CZP 111/93. Powołaną uchwałę zaaprobował M. Zychowicz (*Zmiany w kodeksie postępowania cywilnego dotyczące zdolności sądowej*, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 3, s. 29), J. Mokry (*Glosa*, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 9, s. 80) oraz J. Naworski (*Problem „ogólnej” zdolności sądowej przed sądem gospodarczym – wybrane zagadnienia*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1992, nr 2-3, s. 142). Takie stanowisko zajmują również np. K. Korzan (*Charakterystyka podmiotów gospodarczych podlegających upadłości. Zdolność upadłościowa*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 7-8, s. 8), A. Klein (*Sytuacja prawna państwowych i komunalnych jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej. Z zagadnień współczesnego prawa cywilnego – Księga Pamiątkowa ku czci prof. T. Dybowskiego*, „Studia Iuridica”, 21(1994), s. 55), A. Agopszowicz (*Zarząd nieruchomościami stanowiącymi własność gminy. Zagadnienia prawa cywilnego, samorządowego i rolnego. Pamięci Profesora Waleriana Pañki*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach” 1993, nr 1381, s. 88) oraz J. Rodziewicz (w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 1996, s. 162). Zob. także: J. G u d o w s k i, *Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa cywilnego procesowego (za II półrocze 1994 r.)*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 4, s. 84 n. Są również przeciwnicy poglądu zaprezentowanego w uchwale z 18 czerwca 1991 r., do których należą np. M. Jędrzejewska (*Problemy wynikające z regulacji zdolności sądowej w kodeksie postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 10, s. 44), D. Pawłyszcz (Podmioty gospodarcze – zagadnienia procesowe, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 6, s. 15) i R. Obrębski (*„Zdolność sądowa” jednostek organizacyjnych osób prawnych w świetle art. 479⁷ k.p.c.*, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 1, s. 37). Z kolei stanowisko pośrednie, a mianowicie, że jednostka organizacyjna Skarbu Państwa, będąca podmiotem gospodarczym (obecnie przedsiębiorcą) ma zdolność sądową tylko w stosunkach zewnętrznych, to znaczy w sporach z innymi przedsiębiorcami niebędącymi jednostkami Skarbu Państwa, dopuszcza T. Wiśniewski (*Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, Kraków 1997, s. 31), choć generalnie jest przeciwko przyznaniu zdolności sądowej wymienionym jednostkom („Radca Prawny” 1994, nr 1, s. 38; OSNC 1995, nr 3, poz. 40). Taki sam pogląd zaprezentował Sąd Najwyższy w uchwale z 25 kwietnia 1996 r., III CZP 34/96 (OSNC 1996, nr 7-8, poz. 103 – z głosem R. Szarka, „Samorząd Terytorialny” 1997, nr 6, s. 63).

³⁷ Data wejścia w życie art. 2, ust. 2 ustawy z 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej, Dz. U. 99.101.1178.

³⁸ Por. m.in. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 26 stycznia 1996 r., III CZP 111/95, OSNC 1996, nr 5, poz. 6; por. także: E. G n i e w e k, *O skutkach przyznania zdolności sądowej spółkom cywilnym w postępowaniu przed sądami gospodarczymi*, „Przegląd Sądowy” 1995, nr 11-12, s. 28; D. P a ł y s z c z e, *Podmioty gospodarcze – zagadnienie procesowe (I)*, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 6, s. 18 n.; J. L i c, *Warunki prawne uznania podmiotowości spółki cywilnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 3, s. 40; A. K l e i n,

Występujące w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżności w kwestii zdolności sądowej jednostek organizacyjnych osób prawnych w świetle art. 479⁷ k.p.c. rozwiązały dopiero przełomowe w tym zakresie: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1994 r.³⁹ oraz uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 14 października 1994 r.⁴⁰ W uzasadnieniach przedmiotowych orzeczeń rozważano istotną przy wykładni art. 479⁷ k.p.c. kwestię, sprowadzającą się do pytania, czy w przepisie tym chodzi wyłącznie o odrębne, samodzielne jednostki organizacyjne (podmioty gospodarcze), czy też o wszystkie jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, niezależnie od stopnia ich samodzielności i odrębności.

W konkluzji uznano, iż bliższa analiza pojęcia wyodrębnienia organizacyjnego, majątkowego, czy finansowego zakładu, oddziału lub innej jednostki osoby prawnej nie jest wystarczająca, aby przypisywać im przymiot podmiotu gospodarczego, mogącego na podstawie art. 479⁷ k.p.c. mieć zdolność sądową w postępowaniu przed sądem gospodarczym. Podkreślono również, iż z uwagi na fakt, że art. 479⁷ k.p.c. stanowił *lex specialis* w stosunku do art. 64 k.p.c., nie powinien być w związku z tym interpretowany rozszerzająco. Powyższe rozważania prowadzą do jednoznacznego wniosku, że treść normatywna art. 479⁷ k.p.c. miała na względzie tylko jednostki organizacyjne wyodrębnione i samodzielne, nie zaś stanowiące część struktury organizacyjnej osoby prawnej⁴¹. Zatem choćby nawet *stationes fisci* dysponowały samodzielną podmiotowością na rynku, to nie mogły mieć odrębnej od osoby prawnej zdolności sądowej⁴². Definitywne rozstrzygnięcie powyższych rozważań nastąpiło z dniem 31 sierpnia 2004 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, kiedy przepis ten stał się martwy,

Ewolucja instytucji osobowości prawnej, w: *Tendencje rozwoju prawa cywilnego. Zbiór studiów pod redakcją E. Łętowskiej*, Wrocław 1983, s. 108 n.

³⁹ Sygn. III CZP 21/94, OSNC 1994, nr 11, poz. 203.

⁴⁰ Stwierdzono w niej wyraźnie, że „w sprawach o roszczenia związane z działalnością państwowych jednostek organizacyjnych powołanych na podstawie ustawy z 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. nr 101, poz. 444) stroną jest Skarb Państwa, także w postępowaniu przed sądem gospodarczym” (sygn. III CZP 16/94, OSNCP 1995, z. 3, poz. 40).

⁴¹ Por. uchwałę Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 1996 r., sygn. II CZP 34/96, OSNC 1996/7-8/103 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 18 czerwca 1991 r., III CZP 40/91, OSNC 1992, nr 2, poz. 17.

⁴² J. N a w o r s k i, *Problem ogólnej zdolności sądowej przed sądem gospodarczym*, PUG nr 2-3/1992, s. 29.

z tej przyczyny, że pojęcie przedsiębiorcy, zawarte w u.s.d.g., obejmowało swoim zakresem także jednostki wymienione w art. 479⁷ k.p.c.

Konkludując, procesowa kwalifikacja konkretnej sprawy jako sprawy gospodarczej nie może decydować o istnieniu odrębnej kategorii zdolności sądowej. Nie jest to bowiem żadna specjalna zdolność sądowa⁴³. Oznacza to, iż za synonim zdolności sądowej w postępowaniu przed sądami gospodarczymi nie może być uznawana podmiotowość gospodarcza⁴⁴. Prowadziłoby to bowiem do konieczności akceptacji dualizmu zdolności prawnej prawa materialnego, co podważałoby zasadę jedności prawa cywilnego⁴⁵. Nie może być bowiem rozróżniana zdolność prawna prawa gospodarczego i zdolność prawna prawa cywilnego⁴⁶.

4. ANALIZA WYBRANYCH ZAGADNIEŃ PROCESOWYCH BRAKU ZDOLNOŚCI SĄDOWEJ ODDZIAŁU SPÓŁKI HANDLOWEJ

Wątpliwości co do faktu czy strona procesu cywilnego posiada zdolność sądową zaistnieją w przypadku, gdy z uzasadnienia pozwu w danej sprawie w sposób jednoznaczny wynikać będzie, iż podmiotem dochodzonego roszczenia jest oddział spółki prawa handlowego, nie zaś spółka, w skład której wchodzi ta jednostka organizacyjna. Powyższa kwestia ma zasadnicze znaczenie z uwagi na fakt, że jednostki organizacyjne, wchodzące w skład osób prawnych czy też innych podmiotów prawa, same nie posiadają podmiotowo-

⁴³ R. O b r ę b s k i, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1995 r.*, III CZP 128/95, „Przełąd Sądowy” 1997, nr 1, publikacji: 5949; t e n ż e, *Zdolność sądowa jednostek organizacyjnych osób prawnych w świetle art. 479(7) k.p.c.*, „Przełąd Sądowy” 1996, nr 1, s. 48 n.; t e n ż e, *Procesowe skutki utraty statusu podmiotu gospodarczego*, „Przełąd Sądowy” 1996, nr 1, s. 37 n.

⁴⁴ J. F r ą c k o w i a k, *Pojęcie, powstanie i ustanie podmiotowości gospodarczej. Zagadnienie cywilnoprawne*, „Rejent” 1998, nr 5, s. 46; por. także uchwałę Sądu Najwyższego z 5 października 1995 r., sygn. III CZP 128/95.

⁴⁵ Przyjęcie odmiennej koncepcji byłoby zagrożeniem dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, gdyż sąd, dokonując oceny czy dana jednostka ma zdolność sądową, decydowałby jednocześnie o posiadaniu przez nią zdolności prawnej.

⁴⁶ R. T r z a s k o w s k i, *Działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów prawa cywilnego na tle orzecznictwa*, „Glosa” 2006, nr 2, s. 29 n. Por. także nieaktualne obecnie stanowisko M. Litwińskiej, *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 października 1995r.*, III CZP 128/95, OSNCP 1996, nr 1, poz. 13, „Przełąd Prawa Handlowego” 1996, nr 2, s. 41 n.

ści prawnej, a tym samym będącej ich pochodną zdolności sądowej. Spróbujemy przeanalizować kilka sytuacji, które mogą zdarzyć się w praktyce.

Sytuacja będzie całkowicie klarowna wówczas, gdy jednostka organizacyjna dochodziłaby w danej sprawie roszczenia, które ma przysługiwać podmiotowi prawnemu, w skład którego wchodzi. Pomimo iż takie jednostki, jak oddziały czy zakłady, stanowią część struktury organizacyjnej osoby prawnej, to nie zawsze jednak będą reprezentować w procesie tę osobę prawną. W szczególności unaocznia się to w przypadku, gdy w realiach danej sprawy oddział jako podmiot inicjujący proces jednoznacznie określi, iż stosownie do treści statutu i wpisów do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego wyłącznie jemu, a nie spółce, w skład której wchodzi, przysługuje dochodzone roszczenie oraz, że posiada zdolność sądową, umożliwiającą występowanie w procesie w charakterze strony, a ponadto wskazując na określenie strony powodowej sprecyzuje, że firma danej spółki handlowej stanowi element jego nazwy jako przedsiębiorcy, tym samym wykluczając, że występuje w sprawie jedynie jako jej jednostka organizacyjna, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie.

W konsekwencji okoliczność, iż jednostka ta wchodzi w skład osoby prawnej, traci na znaczeniu, z uwagi na wskazanie, iż roszczenie dochodzone w sprawie ma przysługiwać wyłącznie oddziałowi, a nie osobie prawnej. Tym samym kwestia posiadania częściowej zdolności prawnej (sądowej) staje się nieaktualna, z uwagi na fakt, iż jednostka organizacyjna działa, ale nie w ramach osoby prawnej, lecz jako wyłączny podmiot, któremu przysługuje roszczenie dochodzone w sprawie.

W przedmiotowym zakresie oddział nie posiada zdolności sądowej, będącej pochodną podmiotowości prawnej, z uwagi na fakt, że stanowi jedynie część struktury organizacyjnej osoby prawnej i jako jednostka niesamodzielna nie może uzyskać zdolności sądowej. Do uzyskania przez samodzielną jednostkę organizacyjną osoby prawnej zdolności sądowej nie może także doprowadzić fakt ujawnienia jej jako oddziału w Krajowym Rejestrze Sądowym osoby prawnej⁴⁷. Całkowicie chybione będzie zatem twierdzenie, że roszczenie w danej sprawie przysługuje oddziałowi spółki handlowej, a nie, że dochodzone jest jedynie w ramach zdolności sądowej osoby prawnej, której oddział jest częścią składową. Podmiotowość cywilnoprawna przysługuje bowiem nie-

⁴⁷ D. Bugajna - Sporczyk, *Oddział spółki handlowej. Problemy związane z powstaniem oddziału i jego zbywaniem*, „Prawo Spółek” 1999, nr 9, s. 2 n.

podzielnie wyłącznie spółce handlowej, która w swoim imieniu nabywa prawa i zaciąga zobowiązania⁴⁸.

Odmienna sytuacja zachodzi, gdy w komparycji pozwu przy oznaczeniu strony procesowej wskazano pełne brzmienie firmy spółki handlowej, pomijając jedynie dokładne wskazanie siedziby spółki, wpisując natomiast dodatkowo oznaczenie oddziału wraz ze wskazaniem jego siedziby. Takie oznaczenie strony w pozwie (nieodkądne, bo z pominięciem siedziby spółki) nie oznacza jednak, że jest ono dotknięte brakiem nieusuwalnym, umożliwiającym ustalenie jej zdolności sądowej oraz, że świadczy o braku zdolności sądowej (w pojęciu zdefiniowanym w przepisie art. 64 k.p.c.) i procesowej (art. 65 § 1 k.p.c.) spółki tak oznaczonej, skutkując odrzuceniem pozwu⁴⁹. Legitymację procesową w sprawie ma spółka (osoba prawna), reprezentowana przez oddział, z którego działalnością związane jest roszczenie objęte żądaniem pozwu. Brak wskazania siedziby spółki w treści pozwu nie jest podstawą do uznania, że jako stronę wskazano oddział. Na marginesie powyższych rozważań wspomnieć należy, iż strona powodowa, na której ciąży obowiązek oznaczenia strony pozwanej, może uściślić jej oznaczenie, jeżeli nie prowadzi ono do naruszenia tożsamości stron, a mylne oznaczenie w pozwie strony pozwanej nie daje samo przez się podstawy do odrzucenia pozwu, gdy z przebiegu procesu widoczne jest, kogo strona powodowa miała właściwie zamiar pozwać⁵⁰.

Podobna do powyższej sytuacja zachodzi w wypadku jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa. Generalnie istnieje bowiem nakaz, aby Sąd z urzędu badał, czy Skarb Państwa jest właściwie reprezentowany, tj. czy w sprawie występują te jednostki organizacyjne (*stationes fisci*) Skarbu Państwa, z których działalnością wiąże się dochodzone roszczenie. Taka okoliczność nie zachodzi natomiast w przypadku, gdy żądanie oparte zostało na twierdzeniu, że jednostka wskazana jako strona powodowa jest podmiotem odrębnym od Skarbu Państwa, wtedy bowiem Sąd nie jest władny oznaczyć Skarbu Państwa jako strony powodowej⁵¹.

⁴⁸ W. Wąsowicz, *Powstawanie osoby prawnej – praktyka uzyskiwania osobowości prawnej*, Warszawa 2002, s. 139.

⁴⁹ W. Czajkowska, *Oznaczanie przedsiębiorców w sprawach gospodarczych – wybrane zagadnienia na podstawie orzecznictwa sądowego*, „Prawo Spółek” 4(2000), nr 25, nr publ. 25527.

⁵⁰ Teza wyroku Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2006 r. w sprawie sygn. akt V CSK 139/06 (LEX nr 196953).

⁵¹ Por. uchwałę SN z 19 kwietnia 2001 r., III CZP 10/01, OSNC 2001/10/147, zgodnie

Kolejną kwestią wartą rozważenia jest pytanie, czy ewentualny brak zdolności sądowej ma w opisanych powyżej przypadkach charakter usuwalny, czy też nie. Należy bowiem pamiętać, iż brak zdolności sądowej skutkuje odrzuceniem pozwu, jeżeli braku tego nie można uzupełnić w sposób wskazany w art. 70 i 71 k.p.c.⁵² Otóż z całą stanowczością należy się opowiedzieć za nieusuwalnym charakterem zaistniałego w sprawie braku zdolności sądowej⁵³. Przesłanką warunkującą uzupełnienie braku w zakresie zdolności sądowej jest bowiem zachowanie tożsamości strony dotkniętej tym brakiem⁵⁴. W przypadku jednostek organizacyjnych taka tożsamość strony może być zachowana w przypadku wejścia do procesu osoby prawnej w miejsce jej jednostki organizacyjnej. Nie doprowadzi to do zmiany tożsamości strony, gdyż jednostka taka funkcjonuje w strukturach osoby prawnej, a jej byt jest pochodną istnienia tej osoby, a zatem nie dojdzie do takiej zmiany „strony”, która miałaby walor przekształcenia podmiotowego, czyli takiego, które skutkowałoby wstąpieniem do sprawy podmiotu całkowicie niezależnego i odrębnego od podmiotu, który pierwotnie został wskazany jako strona⁵⁵.

5. WNIOSKI

Kwestia statusu oddziału spółki handlowej w sferze prawa cywilnego była i jest sprawą niezwykle skomplikowaną, zarówno ze względów organizacyj-

z którą w sprawach o roszczenia związane z działalnością jednostek organizacyjnych Skarbu Państwa, także w postępowaniu przed sądem gospodarczym, stroną procesu jest Skarb Państwa, a nie jego jednostka organizacyjna.

⁵² Por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 lipca 1998 r., sygn. II CKU 19/98, „Prokuratura i Prawo”, wkładka 1998, nr 11-12, poz. 45.

⁵³ Sąd z urzędu weźmie pod uwagę wystąpienie nieusuwalnej ujemnej przesłanki procesowej w postaci braku zdolności sądowej oddziału i na mocy art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 202 zd. 2 k.p.c. odrzuci pozew. Jak bowiem wynika z art. 202 zd. 2 k.p.c., brak zdolności sądowej – jako fundamentalnej przesłanki procesowej – sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy, aż do prawomocnego jej rozstrzygnięcia (a zatem również w postępowaniu apelacyjnym przed sądem II instancji oraz w postępowaniu kasacyjnym przed Sądem Najwyższym). Jednocześnie usunięcie braku zdolności sądowej po stronie oddziału nie jest możliwe. Nie zachodzą bowiem przesłanki wskazane w art. 199 § 2 k.p.c.

⁵⁴ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 września 2004 r., I CK 131/04, OSNC 2005/9/156.

⁵⁵ Por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 21 czerwca 2006 r., I ACz 134/05, OSA 2006/10/37.

nych jak i prawnych⁵⁶. Przede wszystkim brak jednoznacznej, a zarazem kompleksowej regulacji prawnej oddziału; a jego kształt organizacyjno-prawny budzi poważne zastrzeżenia natury teoretycznej i praktycznej. Jest również przedmiotem częściowych regulacji w różnych aktach prawnych⁵⁷.

W aktualnie obowiązującym stanie prawnym żadna norma prawna nie przyznaje zdolności prawnej jednostkom organizacyjnym, które wchodziły w skład polskich osób prawnych czy też innych krajowych podmiotów prawa. Wręcz przeciwnie, regulacja zawarta w u.s.d.g. przesądza, że oddział nie będzie posiadał odrębnej od przedsiębiorcy osobowości prawnej, zarówno w sferze prawa prywatnego, jak i publicznego⁵⁸. Powyższe znajduje potwierdzenie w ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego⁵⁹, z którego wynika, iż nie można uznać za podmiot gospodarczy, uprawniony do samodzielnego występowania w procesie jednostek organizacyjnych (jak na przykład oddziały), osób prawnych, choćby nawet wyodrębnionych organizacyjnie, finansowo i majątkowo. Samodzielnym podmiotem praw i obowiązków jest bowiem w istocie nie jednostka organizacyjna, lecz osoba prawna, w skład której ta jednostka wchodzi⁶⁰. W związku z powyższym, jedynie macierzysta osoba prawna jako całość posiada zdolność sądową i może nabywać pra-

⁵⁶ S. G r z y b o w s k i, *Kilka uwag o rzekomych podmiotach stosunków cywilnoprawnych*, „*Studia Cywilistyczne*” 22(1976), s. 9 n.; K. S z u m a, *Tworzenie i funkcjonowanie zakładów, oddziałów oraz przedstawicielstw spółek kapitałowych*, w: P. A d a m c z e w s k i, Z. P i o t r o w s k i, *Spółki akcyjne. Wybrane zagadnienia prawne i ekonomiczne*, Poznań 1994; W. K u b a l a, *Oddziały i przedstawicielstwa w ujęciu ustawy – Prawo działalności gospodarczej*, „*Prawo Spółek*” 2001, nr 2, s. 32 n.

⁵⁷ J. O l s z e w s k i, *Prawo gospodarcze. Kompendium*, Warszawa 2007, s. 407.

⁵⁸ E. R z e p k a, *Z problematyki osobowości prawnej*, „*Nowe Prawo*” 1978, nr 7-8, s. 1123.

⁵⁹ Por. uchwałę SN z 1 marca 1993 r., opubl. OSNCP z 1994 r., z. 11, poz. 203, uchwałę SN z 14 października 1994 r., opubl. OSNCP z 1995 r., z. 3, poz. 40, uchwałę SN z 25 kwietnia 1996 r., opubl. OSNCP z 1996 r., z. 7-8, poz. 103 oraz postanowienie SN z 3 października 2002 r., I CKN 448/01, OSP 2003, nr 7-8, poz. 99.

⁶⁰ P. H o r o s z, J. A n t o n i u k, *Prawne podstawy przedsiębiorczości*, Kraków 2007, s. 120; W. J. K a t n e r, *Podstawowe zagadnienia prawne nowej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej*, „*Przegląd Prawa Handlowego*” 2004, nr 12; C. K o s i k o w s k i, *Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej*, PiP 2004, nr 10; K. S o b - c z a k, *Działalność gospodarcza. Uregulowania prawne*, Warszawa 2004; E. W i e c z o r e k, *Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej. Komentarz*, red. A. Powalowski, Warszawa 2007, s. 118; K. J. M a t u s z y k, *Zagadnienie ulomnych osób prawnych w świetle art. 33 (1) k.c.*, [w:] *Wybrane zagadnienia prawa cywilnego*, red. M. Warciński, K. Zaradkiewicz, Warszawa 2006, s. 220.

wa i obowiązki procesowe⁶¹. Oznacza to, iż oddział spółki prawa handlowego, pomimo charakteryzowania się pewną samodzielnością i odrębnością, zawsze działa wyłącznie w sferze cudzej podmiotowości prawnej, nie mogąc funkcjonować we własnym imieniu.

BIBLIOGRAFIA

I. Źródła

- Postanowienie SA w Łodzi z 17 lipca 1992 r., I ACz 234/92, OSA 1992, nr 11, poz. 82.
- Postanowienie SN z 3 października 2002 r., I CKN 448/01, OSP 2003, nr 7-8, poz. 99.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2004 r., IV CK 183/03.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z 24 września 2004 r., I CK 131/04, OSNC 2005/9/156.
- Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 21 czerwca 2006 r., I ACz 134/05, OSA 2006/10/37.
- Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 18 czerwca 1991 r., III CZP 40/91, OSNC 1992, nr 2, poz. 17.
- Uchwała SN z 3 września 1993 r., III CZP 111/93.
- Uchwała SN z 1 marca 1993 r., opubl. OSNCP z 1994 r., z. 11, poz. 203.
- Uchwała Sądu Najwyższego z 11 marca 1994 r., III CZP 21/94, OSNCP 1994, nr 11, poz. 203.
- Uchwała SN z 14 października 1994 r., opubl. OSNCP z 1995 r., z. 3, poz. 40.
- Uchwała Sądu Najwyższego z 5 października 1995 r., sygn. III CZP 128/95.
- Uchwała Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z 26 stycznia 1996 r., sygn. III CZP 111/95, OSNC 1996/5/63.
- Uchwała Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 1996 r., sygn. akt II CZP 36/96, OSNC 1996, nr 7-8, poz. 103.
- Uchwała SN z 19 kwietnia 2001 r., III CZP 10/01, OSNC 2001/10/147.
- Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz. U. z 1964 r., nr 16, poz. 93 z późn. zm.

⁶¹ R. F l e j s z a r, *Zdolność sądowa przedsiębiorcy*, „Prawo Spółek” 2001, nr 7-8, s. 62, nr publikacji 30305, s. 63; Z. K r z e m i ń s k i, *Zdolność sądowa i procesowa jednostek nie posiadających osobowości prawnej*, „Palestra” 1958, nr 7-8; M. D z i u r b a, *O zdolności sądowej innych jednostek organizacyjnych*, w: *Reprezentacja Skarbu Państwa w procesie cywilnym*, Kraków 2005, s. 98 n.; E. S k o w r o ń s k a, *Glosa do uchwały pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 14 grudnia 1990 r.*, PiP 1991, z. 12, s. 117-121.

- Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 1964 r., nr 43, poz. 296, ze zm.).
- Ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U., nr 94, poz. 1037 z późn. zm.).
- Wyrok Sądu Najwyższego z 15 lipca 1998 r., sygn. II CKU 19/98, „Prokuratura i Prawo”, wkładka 1998, nr 11-12, poz. 45.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 22 czerwca 2006 r. w sprawie sygn. akt V CSK 139/06. (LEX nr 196953).

II. Literatura

- A g o p s z o w i c z A., Zarząd nieruchomościami stanowiącymi własność gminy. Zagadnienia prawa cywilnego, samorządowego i rolnego. Pamięci Profesora Waleriana Pańki, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, 1993, nr 1381.
- B a r t o s i e w i c z A., K u b a c k i R., Swoboda działalności gospodarczej. Komentarz, Kraków 2004.
- B r o d n i e w i c z W., Zdolność sądowa w postępowaniu cywilnym, NP 1966, nr 5, s. 579.
- B u g a j n a - S t o r c z y k D., Oddział spółki handlowej. Problemy związane z powstaniem oddziału i jego zbywaniem, „Prawo Spółek” 1999, nr 9.
- C h m i e l n i c k i P., Zdolność sądowa jednostek samorządu terytorialnego, „Samorząd Terytorialny” 1999, nr 6/102, s. 23n.
- C z a j k o w s k a W., Oznaczenie przedsiębiorców w sprawach gospodarczych – wybrane zagadnienia na podstawie orzecznictwa sądowego, „Prawo Spółek” 4(2000), nr 25, nr publ. 25527.
- D m o w s k i S., w: S. D m o w s k i, S. R u d n i c k i, Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga pierwsza. Część ogólna, Warszawa 2003.
- D o r o s z P., A n t o n i u k J., Prawne podstawy przedsiębiorczości, Kraków 2007.
- D z i u r b a M., O zdolności sądowej innych jednostek organizacyjnych, w: Reprezentacja Skarbu Państwa w procesie cywilnym, Kraków 2005.
- F e n i c h e l Z., w: T. D z i u r z y Ń s k i, Z. F e n i c h e l, M. H o n z a t k o, Kodeks handlowy. Komentarz, Łódź 1996.
- F l e j s z a r R., Zdolność sądowa przedsiębiorcy, „Prawo Spółek” 2001, nr 7-8, s. 62, nr publikacji 30305.
- F r a c k o w i a k J., Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym, „Rejent” 2003, nr 6.
- F r a c k o w i a k J., Pojęcie, powstanie i ustanie podmiotowości gospodarczej. Zagadnienie cywilnoprawne, „Rejent” 1998, nr 5.
- G n i e w e k E., O skutkach przyznania zdolności sądowej spółkom cywilnym w postępowaniu przed sądami gospodarczymi, „Przegląd Sądowy” 1995, nr 11-12.
- G u d o w s k i J., Przegląd orzecznictwa z zakresu prawa cywilnego procesowego (za II półrocze 1994 r.), „Przegląd Sądowy” 1998, nr 4.

- G r z y b o w s k i S., Kilka uwag o rzekomych podmiotach stosunków cywilno-prawnych, „Studia Cywilistyczne” 22(1976).
- H a r l a A., Zdolność sądowa w świetle obowiązujących przepisów prawnych, „Studia Prawnicze” 1986, nr 3-4.
- J a c y s z y n J., R u d o w i c z J., Oddział spółki, tworzenie i funkcjonowanie, Kraków 1999.
- J ę d r z e j e w s k a M., Problemy wynikające z regulacji zdolności sądowej w kodeksie postępowania cywilnego, „Przegląd Sądowy” 1993, nr 10.
- K a c z m a r e k P., Wokół rozumienia zdolności sądowej w procedurze cywilnej, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 2545, Wrocław 2003.
- K a c z m a r e k P., Zdolność sądowa a zdolność prawna, analiza zagadnienia, w: Z zagadnień teorii i filozofii prawa. Kompetencja ze stanowiska teorii i filozofii prawa, red. W. Jedlicka, Wrocław 2004.
- K a c z m a r e k P., Zdolność sądowa jako problem teorii prawa, Kraków 2006.
- K a c z m a r e k P., Z rozważań nad istotą sporu o rozumienie znaczenia zdolności sądowej w nauce prawa procesowego cywilnego, „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 2664, PPIA LVIII, Wrocław 2004.
- K a t n e r W. J., Podstawowe zagadnienia prawne nowej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, „Przegląd Prawa Handlowego” 2004, nr 12.
- K a t n e r W. J., Prawo cywilne i handlowe w zarysie, Kraków 2006.
- K l e i n A., Ewolucja instytucji osobowości prawnej, w: Tendencje rozwoju prawa cywilnego. Zbiór studiów, red. E. Łętowska, Wrocław 1983.
- K l e i n A., Sytuacja prawna państwowych i komunalnych jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej. Z zagadnień współczesnego prawa cywilnego. Księga Pamiątkowa ku czci prof. T. Dybowskiego, „Studia Iuridica” 21(1994).
- K l e i n A., Zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych i inne zdolności, a klasyfikacja zdarzeń prawnych, „Studia Cywilistyczne”, 13-14(1969).
- K o ł o d z i e j A., Licencja firmy. O naturze prawa do firmy po nowelizacji kodeksu cywilnego, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, 2004, z. 1.
- K o r ż a n K., Charakterystyka podmiotów gospodarczych podlegających upadłości. Zdolność upadłościowa, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 7-8.
- K o s a c k a - Ł ę d z i e w i c z D., O l s z e w s k i B., Leksykon działalności gospodarczej, Wrocław 2007.
- K o s i k o w s k i C., Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej, PiP 2004, nr 10.
- K r z e m i ń s k i Z., Zdolność sądowa i procesowa jednostek nieposiadających osobowości prawnej, „Palestra” 1958, nr 7-8.
- K u b a l a W., Oddziały i przedstawicielstwa w ujęciu ustawy – Prawo działalności gospodarczej, „Prawo Spółek” 2001, nr 2.
- L i c J., Warunki prawne uznania podmiotowości spółki cywilnej, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 3.
- L i t w i ń s k a M., Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 5 października 1995 r., III CZP 128/95, OSNCP 1996, nr 1, poz. 13, „Przegląd Prawa Handlowego” 1996, nr 2.

- Mądrzak H., Zdolność prawna, a zdolność sądowa, (uwagi wokół upodmiotowienia niektórych struktur organizacyjnych w prawie cywilnym i procesowym), w: II Kongres Notariuszy. Referaty i opracowania, red. R. Szytk, Poznań-Kluczbork 1999.
- Matuszyk K. J., Zagadnienie ułomnych osób prawnych w świetle art. 33 (1) k.c., w: Wybrane zagadnienia prawa cywilnego, red. M. Warciński, K. Zaradkiewicz, Warszawa 2006.
- Mokry J., Glosa, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 9.
- Namitekiewicz J., Kodeks handlowy. Komentarz, t. I, Warszawa 1934.
- Napierała J., Przedmiot działalności spółki zagranicznej i jej oddziały, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 12.
- Naworski J., Problem „ogólnej” zdolności sądowej przed sądem gospodarczym – wybrane zagadnienia, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1992, nr 2-3.
- Obrebski R., Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 5 października 1995 r., III CZP 128/95, „Przegląd Sądowy” 1997, nr 1/45, nr publikacji: 5949.
- Obrebski R., Procesowe skutki utraty statusu podmiotu gospodarczego, „Przegląd Sądowy” 1996, nr 1.
- Obrebski R., „Zdolność sądowa” jednostek organizacyjnych osób prawnych w świetle art. 479⁷ k.p.c., „Przegląd Sądowy” 1996, nr 1.
- Olszewski J., Prawo gospodarcze. Kompendium, Warszawa 2007.
- Pawłowicz K., Przedsiębiorca wobec Najwyższej Izby Kontroli. Studium publicznoprawne, Warszawa 2005.
- Pawłyszcz D., Podmioty gospodarcze – zagadnienia procesowe, „Przegląd Prawa Handlowego” 1993, nr 6.
- Rzepka E., Z problematyki osobowości prawnej, „Nowe Prawo” 1978, nr 7-8.
- Sawczak M., Zdolność sądowa według kodeksu postępowania cywilnego, „Nowe Prawo” 1969, nr 11-12.
- Sitko J., Firma w świetle przepisów kodeksu cywilnego, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 5.
- Sławiak K. (red.), Działalność gospodarcza. Kluczowe problemy, Warszawa 2007.
- Skarb Państwa w procesie cywilnym, w: Z zagadnień współczesnego prawa cywilnego, Księga pamiątkowa ku czci prof. Tomasza Dybowskiego, „Studia Iuridica” 21(1994).
- Skoróńska E., Glosa do uchwały pełnego składu Izby Cywilnej z 14 grudnia 1990 r., PiP 1991, z. 12.
- Skubisz R., Zasady prawa firmowego, „Rejent” 1993, nr 1.
- Sobczak K., Działalność gospodarcza. Uregulowania prawne, Warszawa 2004.
- Stoga K., Potrzezcz R., Działalność gospodarcza przedsiębiorców i osób zagranicznych, Warszawa 2001.
- Szaniło T., Formy prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce przez podmioty zagraniczne, Warszawa 2006.
- Szumak K., Tworzenie i funkcjonowanie zakładów, oddziałów oraz przedstawicielstw spółek kapitałowych, w: P. Adamczewski, Z. Piotrowski, Spółki akcyjne. Wybrane zagadnienia prawne i ekonomiczne, Poznań 1994.

- S z w a j a J., Firma spółki, w: Prawo spółek, red. S. Włodyka, Kraków 1996.
- S z w a j a J., Firma w kodeksie cywilnym, „Prawo Spółek” 1(2004).
- S z y d ł o M., Charakter prawny oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, „Glosa” 2004, nr 12.
- S z y m a ń s k a K., Charakterystyka prawna oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, „Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny” 2002, nr 2.
- T e l e n g a S., Komentarz do art. 64 kodeksu postępowania cywilnego, w: Kodeks postępowania cywilnego. Praktyczny komentarz, red. A. Jakubecki, J. Bodio, T. Demendecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M. P. Wójcik, Kraków: Zakamycze 2005², s. 155.
- T r z a s k o w s k i R., Działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów prawa cywilnego na tle orzecznictwa, „Glosa” 2006, nr 2.
- W a s o w i c z W., Powstawanie osoby prawnej – praktyka uzyskiwania osobowości prawnej, Warszawa 2002.
- W i e c z o r e k E., Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, Komentarz, red. A. Powałowski, Warszawa 2007.
- W i ś n i e w s k i T., Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych, Kraków 1997.
- W ł o d y k a S., Firma, w: Prawo spółek, red. S. Włodyka, Kraków 1991.
- W r z e ś n i e w s k a - W a l I., Księgi rachunkowe w oddziałach, „Gazeta Prawna” 1996, nr 15.
- Z a p o r o w s k i P., Firma oddziału osoby prawnej, „Prawo Spółek” 2004, nr 4.
- Z d y b M., Oddziały i przedstawicielstwa podmiotów zagranicznych w Polsce. Zagadnienia prawne i podatkowe, Warszawa 2007.
- Z d y b M., Przedstawicielstwa przedsiębiorstw zagranicznych w świetle nowej ustawy – Prawo działalności gospodarczej, w: Administracja publiczna u progu XXI wieku, Przemyśl 2000.
- Z y c h o w i c z M., Zmiany w kodeksie postępowania cywilnego dotyczące zdolności sądowej, „Przegląd Sądowy” 1992, nr 3.

LEGAL CAPACITY OF A COMMERCIAL COMPANY BRANCH
IN THE LIGHT OF SELECTED ISSUES BASED
ON THE SUPREME COURT RULINGS

S u m m a r y

The matter of a commercial company branch is still extremely complicated because of organisational reasons as well as due to the existing legislation. First of all, the lack of straightforward and complex law regulation of commercial company branch offices raises serious doubts of theoretical and practical nature. It is also the matter of partial regulations in various acts. Under the present legal system none of the norms accords a legal capacity to

organizational units being part of Polish legal entities or other subjects of law. The regulation incorporated in u.s.d.g. states that a commercial company branch will not possess a distinct legal status from the entrepreneur in private law as well as the public sphere.

Słowa kluczowe: spółka handlowa, działalność gospodarcza, prawo cywilne.

Key words: Commercial company, Economic activity, Civil law.